

un discurs
patriòtic
de
FRANCESC
MATHEU
llegit en el
Certamen
d'Olot
setembre
del 1898⁽¹⁾

per
PEP VILA

(1) Estampa de Joseph Payret. Perpinyà, 1898.

La publicació entre nosaltres d'un aplec de **Poesies Patriòtiques Catalanes** (Edit. Millà, 1977), i la distribució a les llibreries de dos volums d'Emili Segués: **Antologia de la Poesia Patriòtica Catalana** (Edicions Catalanes de París, 1976), crec que ajuden a redescobrir i valorar una poesia de llarga tradició, nascuda moltes vegades a la vora d'una cançó floralasca ja que junt a aquest tipus de composició eminentment literària no ens han de sorprendre certes crides reivindicatives i proclames de caire patriòtic, d'enaltiment de la llengua, o el plany per un passat enyoradís. En presentar i editar a la **Revista de Girona** una de les poesies més belles i sinceres de Francesc Matheu (1851-1938), llegida en el Discurs del Certamen d'Olot del qual n'era president creiem que posem en el lloc que es mereix un poema fins ara bandejat de totes les antologies i que recull una problemàtica de tipus històric que afectà tota una collectivitat i escrit sense la retòrica i els models romàntics de l'època. El desastre colonial que afectà Espanya en 1898 (2), amb la conseqüent pèrdua de Cuba té per Catalunya una doble significació. D'una banda ens trobem amb la protesta generalitzada per haver enviat a lluitar a les terres americanes a milers de soldats sense que el govern hagués aconseguit trobar una solució política al problema i crear una zona desmilitaritzada. D'aquesta crisi se'n deriva un malestar polític, econòmic i social per la pèrdua dels mercats econòmics americans. Francesc Matheu fou un infatigable treballador pels «Jocs Florals» des de 1871. Va ser un dels fundadors de la societat «La Nova Catalunya». Editor i poeta publicà entre d'altres un volum «La Copa» (1883), on recull quasi tota la poesia patriòtica. Però deixem que sigui Roser Matheu en el llibre «**Vida i Obra de Francesc Matheu**» (3) qui ens doni unes dades significatives: «L'any 1898, Matheu, nomenat president dels Jocs Florals d'Olot, escrivia també en vers el seu discurs presidencial, més contundent potser, que altres

(2) Copiem de la **Renaixença, 16-6-1898**: «Es ja tard per retreure als desencerts de la Guerra de Cuba, per a recordar la sang i els tresors que s'hauria estalviat Espanya, concedint l'autonomia quan nosaltres ho deiem, quan la insurrecció començava i sos cagdills l'acceptaven... Ara estem al començament d'una guerra perillosíssima, i encara som a temps a no cometre més errors com los passats i que nosaltres també per endavant anunciàvem. Vinga la pau i vinga deseguida».

(3) ROSER MATHEU, **Vida i obra de Francesc Matheu**, Fundació S. Vives i Casajuana, Barcelona, 1971, pàgina 88.

vegades perquè no parlava de fets llunyans sinó dels d'un present que coïen al pit de cadascú: dels desastres del maig i del juliol prop passats, a Cuba, on l'exèrcit espanyol havia enterrat la flor de la fadrinalla... En les deliberacions del Jurat d'aquell certamen, el seu vot doble pesà a la balança i féu sortir premiades dues obres: un poemeta, «**El Llibre Nou**», i un mo-

nòleg, que resultaren ser d'una senyoreta que firmava «Caterina Albert i Paradís».

Quant a l'edició he reproduït fidelment el text publicat per primera vegada a Perpinyà, però a la vegada hem regularitzat l'ortografia menys en un parell de versos que el lector ja veurà, car creiem que una actualització massa rigorosa hagués fet malbé la musicalitat, i el ritme del poema.

Als temps que ara correm les festes no són festes;
truquen a l'esperit tota hora veus funestes
que parlen de derrota, de mort, de destrucció,
que ofeguen l'alegria, cridant a contricció.
Per'xò la festa avui es trista en nostra terra;
xafada per lo pes de la més boja guerra,
la nostra pobra Pàtria comença son llarg dol,
un dol sense esperança, ni ajuda, ni consol.
Seguiu lo nostre pla, pugeu a la muntanya,
a vila i a pagès, al mas i a la cabanya,
digueu a vells i dones: —On és vostre joven?—
I us faran tots: —La guerra que ens l'ha anat prenent!—
A l'altra part del mar, en terres xafogoses,
on l'aire és empestat, les aigües metzinoses,
com una gran riuada de carn hi ha devallat.
Allí, per la bandera que els vents han esqueixat,
sens pau a l'hospital, sens glòria a la batalla
tres anys hi hem enterrat la flor de fadrinalla,
allí, lluny, on no arriben les nostres oracions...
Allí hi tenim la fossa de tres generacions.
Què pocs que n'han tornat! I encara més valdria
que hi possin morts: tots fan la cara d'agonia,
no porten sinó els ossos de pell escubertats,
cremosos de la febre, de fam tots corsecats.
Talment semblen difunts que en un darrer deliri
per tornar a veure als seus han fugit del cementiri.
Porten la vida justa per da'ls l'últim abraç.
Al sant treball de casa! Pobrets! no hi tornen pas!
I tot per què? Per què tant dol, tanta matança?
A cins de cada llar tant plor, tanta enyorança?
arreu tanta misèria, tant desconhort, per què?
Per l'orgull d'una raça, que no té nord ni fre.
Ben cara ens ha sortit sa desfeta a nosaltres:
fins li hem pagat l'escot amb doble sang que els altres,
i al fi de la jornada tindrem doble patir;
lo que ha perdut a fora voldrà cobrar-s'ho aquí.
Més, quan acabaràs, oh Pàtria, ta dormida?
No sents la coïssor d'aquesta gran ferida
que oberta en ta carn viva, no para de sagnar,
Què esperes? la gangrena que et cuidarà matar?...
Quan s'estimba un penyal i allà en avall s'assola,
l'àliga no cau pas amb ell, sinó que vola
i a plé pulmó s'enlaira per l'espai infinit...
Pàtria meva, desperta't! Enlaira't esperit!

* * *

Què val lo sumicar? Què val desesperar-se
ni maleir la sort quan ja no pot girar-se?
Què val passar les hores plorant un fruit madur
que una ventada espolsa o un cop de roc s'endú?
Lo plany histericós no cura cap desastre;
no s'ha passat lo mal? Doncs, esborrar-ne el rastre,
fer esmena i penitència d'aqueixes gran lliçons.
Ja hi estem fets nosaltres a gran desmembracions!
Què ens pot venir de nou? Mireu la nostra terra
(la que ho fou altre temps): per pactes o per guerra
que no havem fet nosaltres, esquarterada l'han;
i a fe que en fou de forta! I a fe que en fou de gran!
Dins reialmes estranys tenim la pàtria a troços:
son sang de nostra sang, ossos dels nostres ossos,
nascuts en un sol dia i d'un didatge sol,
i amb una sola llengua mamada a un sol bressol;
són membres d'un sol cos que han tractat com cadàver;
no són pas fruits madurs, són branques d'un sol arbre
que viuen esqueixades cada una a un hort vehi...
Aquestes són ferides que costen de guarir.
Lo nostre mal és vell. D'aquell terrible dia
de Casp, anem junyits amb mala companyia:
gent xorca amb gran ufana que ens mira de malgreu;
que ens ha robat lo nostre com ha perdut lo seu;
que fent camí plegats nos entrebanca els passos;
que anat-hi de bracet nos agarrota els barços;
que de l'escut de casa! Redéu! n'ha fet quarters,
com qui parteix la hisenda per quatre masovers!
No ens hi ve res de nou de la desfeta d'ara:
la Pàtria per gran sort és viva i forta encara;
li han dat males begudes, més no l'han morta, no;
ja la farem la Pascua de sa resurrecció!...

* * *

Lo pastor refiat travessa la muntanya,
mes, arribant al ras, la broma que l'enganya
l'envolta i en la fosca, llassat, esmaperdut,
al fort de la tempesta s'ajaça dins d'un tut.
Després, quan ve el nou jorn a espargir la boirada,
lo pastor surt del jaç i escampa la mirada,
i, entre esqueixos de broma que rost avall s'esmuny,
veu lo remat en orri i el seu camí allà lluny...
Aprofitem lo clar del grop que s'asserena;
Déu que ha permès lo mal, beneirà l'esmena.
Cada tempesta porta són arc de Sant Martí...
Catalunya, redreçat i cerca el teu camí!

FRANCESC MATHEU